

Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030

Toimintaohjelma 2023–2025

Ympäristöministeriön julkaisuja
2023:36

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:36

Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030

Toimintaohjelma 2023–2025

Ympäristöministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

**LUONNON
VIRKISTYSKÄYTÖN
STRATEGIA**

Ympäristöministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-361-969-2

ISSN pdf: 2490-1024

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030 Toimintaohjelma 2023–2025

Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:36		Teema	Luonto
Julkaisija	Ympäristöministeriö		
Yhteisötekijä	Ympäristöministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	35

Tiivistelmä

Valtioneuvosto hyväksyi toukokuussa 2022 periaatepäätöksellään Suomen ensimmäisen kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian 2030. Strategian päätavoitteiksi asetettiin lähiluonnon saavutettavuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, luonnon kestävyyden vaaliminen virkistyskäytössä, voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö sekä luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus.

Tässä toimintaohjelmassa esitetään toimenpiteet, joilla strategiaa toteutetaan erityisesti vuoteen 2025 mennessä. Strategian toteutumisen väliarviointi tehdään vuonna 2025. Strategian toteutumisen seurantaan varten on asetettu indikaattorit ja tunnusluvut.

Tämän toimintaohjelman laadinnasta on vastannut ympäristöministeriön asettama laajapohjainen koordinaatioryhmä. Valmistelussa on konsultoitu myös keskeisiä sidosryhmiä.

Asiasanat luonto, luontopalvelut, ulkoilu, virkistyskäyttö, strategiat

ISBN PDF	978-952-361-969-2	ISSN PDF	2490-1024
Asianumero	-	Hankenumero	VN15559/2022

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-969-2>

Nationella strategin för friluftsliv 2030 Handlingsplan 2023–2025

Miljöministeriets publikationer 2023:36

Tema

Natur

Utgivare Miljöministeriet

**Utarbetad av
Språk** Miljöministeriet
finska

Sidantal

35

Referat

I maj 2022 godkände statsrådet genom sitt principbeslut Finlands första nationella strategi för friluftsliv 2030. Huvudmålen i strategin är tillgänglighet till närliggande naturområden, främjande av hälsa och välfärd, värnande om naturens hållbarhet i friluftslivet, identifiering av resurser och samarbete samt mångsidigt friluftsliv.

I den här handlingsplanen föreslås åtgärder för att genomföra strategin i synnerhet fram till 2025. En halvtidsöversyn av genomförandet görs 2025. För uppföljningen av genomförandet av strategin har det skapats indikatorer och nyckeltal.

För utarbetandet av handlingsplanen ansvarar en brett sammansatt samordningsgrupp som tillsatts av miljöministeriet. I beredningen har också centrala intressentgrupper konsulterats.

Nyckelord natur, naturtjänster, friluftsliv, rekreationsanvändning, strategier

ISBN PDF 978-952-361-969-2

ISSN PDF 2490-1024

Ärendenummer -

Projektnummer VN15559/2022

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-969-2>

National Nature Recreation Strategy 2030 Action Plan 2023–2025

Publications of the Ministry of the Environment 2023:36		Subject	Nature
Publisher	Ministry of the Environment		
Group author	Ministry of the Environment		
Language	Finnish	Pages	35

Abstract

Finland's first National Nature Recreation Strategy 2030 was adopted as a Government Resolution in May 2022. The main objectives set in the Strategy are access to nearby natural environments, promotion of health and wellbeing, ensuring sustainability in using nature for recreation, identification of resources and cooperation, and diversity of recreational use of nature.

This Action Plan presents the measures through which the Strategy will be implemented by 2025, when an interim evaluation of the strategy work will be conducted. Indicators and key figures have been established to monitor the implementation of the Strategy.

The Action Plan was prepared by a broad-based coordination group appointed by the Ministry of the Environment. The process also included consultations with the relevant stakeholders.

Keywords nature, nature services, outdoor activities, recreational use, strategies

ISBN PDF 978-952-361-969-2

Reference number -

ISSN PDF 2490-1024

Project number VN15559/2022

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-969-2>

Álbmotlaš luonddu áhpásnuvangeavahusa strategiija 2030 Doaimmaprogámma 2023–2025

Birasministeriija almmustahttimat 2023:36		Temá	Luondu
Almmustahtti	Birasministeriija		
Searvvušdahkki	Birasministeriija		
Giella	suomagiella	Siidomearri	35

Čoahkkáigeassu

Stáhtaráđđi dohkkehii 2022 miessemánu prinsihppamearrádusainis Suoma vuosttaš álbmotlaš luonddu áhpásnuvangeavahusa strategiija 2030. Strategiija váldoulbmilin biddjojuvvoje lagasluonddu olahttuvohta, dearvvašvuoda ja buresbirgema ovddideapmi, luonddu ceavzilvuoda gáhtten áhpásnuvangeavahusas, resurssaid identifiseren ja ovttasbargu sihke luonddu áhpásnuvangeavahusa mánggahápmásašvuota.

Dán doaimmaprogámmas ovdanbuktojuvvojit doaimbajut, maiguin strategiija ollahuhttojuvvo earenoamážit jagi 2025 rádjái. Strategiija ollahuvvama čuovvuma várás leat ášahuvvon indikáhtorat ja dovddaldatlogut.

Dán doaimmaprogámma ráhkadeami ovddasvástádus lea leamaš birasministeriija ásahan viiddes koordinašuvdnajoavku. Válmastallamis leat konsulterejuvvon maid guovddáš čanusjoavkkut.

Áššesánit	luondu, luonddubálvalusat, olgolihkadeapmi, áhpásnuvangeavahus, strategijat		
ISBN PDF	978-952-361-969-2	ISSN PDF	2490-1024
Áššenummir	-	Fidnummir	VN15559/2022

Almmustahttima čujuhus <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-969-2>

Sisältö

Esipuhe.....	8
1 Strategian päälinjat.....	9
2 Toimintaohjelma.....	10
3 Lähiluonnon saavutettavuus.....	12
4 Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen	14
5 Luonnon kestävyiden vaaliminen virkistyskäytössä.....	16
6 Voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö.....	17
7 Luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus.....	19
8 Viestintä.....	20
9 Tutkimus- ja selvitystarpeet.....	21
10 Seuranta.....	23
Liitteet	27
Liite 1. Näin toimintaohjelma valmisteltiin.....	27
Liite 2. Keskeisimmät käsitteet	29
Lähteet	33

ESIPUHE

Valtioneuvosto hyväksyi 19.5.2022 periaatepäätöksellään Kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian 2030. Strategia kiteytyy viiteen päätavoitteeseen: lähiluonnon säävutettavuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, luonnon kestävyden vaaliminen virkistyskäytössä, voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö sekä luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus.

Ympäristöministeriö asetti 1.7.2022 koordinaatioryhmän valmistelemaan strategian toimeenpanoa ja seurantaa. Asettamispäätöksen mukaan koordinaatioryhmän tehtävänä on valmistella kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian 2030 toimeenpanosuunnitelma ja koordinoita strategian toteutumista sekä sen seurantaa.

Koordinaatioryhmän puheenjohtajana on toiminut erityisasiantuntija Miliza Malmelin ympäristöministeriöstä ja varapuheenjohtajana neuvotteleva virkamies Ville Schildt maa- ja metsätalousministeriöstä. Koordinaatioryhmän kokoonpano ilmenee liitteestä 1.

Toimintaohjelman työstämisen tueksi järjestettiin keskeisille sidosryhmille työpaja, kaikille kiinnostuneille avoin webinaari sekä erilliskonsultaatioita useamman tahon kanssa.

Koordinaatioryhmä luovuttaa Kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian 2030 toimintaohjelman ympäristö- ja ilmastoministeri Kai Mykkäselle.

Juhani Damski, kansliapäällikkö
Ympäristöministeriö, lokakuu, 2023

1 Strategian päälinjat

Missio

Luonnon virkistyskäyttö auttaa kansalaisia voimaan paremmin. Vahvistuva luonto-yhteys näkyy luonnon arvostuksena ja edistää siirtymää nykyistä kestävämpään ja fyysisesti aktiivisempaan elämäntapaan. Luonnosta pidetään huolta.

Visio

Luonnon virkistyskäytön edistämiseen on panostettu kansallisena menestystekijänä. Lähiluonto on noussut arvoonsa päätöksenteossa. Yhä useampi on löytänyt itselleen sopivan tavan liikkua ja olla luonnossa. Väestön terveys ja hyvinvointi ovat parantuneet.

Strategiset tavoitteet

- Lähiluonnon saavutettavuus
- Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen
- Luonnon kestävyden vaaliminen virkistyskäytössä
- Voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö
- Luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus

Kuvio 1. Kansallisen luonnon virkistyskäytön kokonaisuus.

2 Toimintaohjelma

Tämä toimintaohjelma pohjautuu **Kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian 2030** tavoitteisiin ja niiden pohjalta laadittuihin toimintalinjauksiin. Osa toimintalinjauksista on kirjattuna strategiassa yleisellä tasolla ja osa sisältää pitkälle menevää konkretia. Toimintalinjaukset ja taustatieto on luettavissa tarkemmin strategiasta (**pysyvä linkki julkaisuun**: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-685-3>).

Toimintaohjelma jakautuu omiin päälukuihin strategiassa esitetyn viiden strategisen tavoitteen mukaisesti. Jokaisen luvun alussa on ingressinomaisesti toistettu kyseisen strategisen tavoitteen kirjaus siinä muodossa kuin se on strategiaan kirjattu. Toimenpiteet on ryhmitelty strategian päälukujen mukaan ja kukin on numeroitu yksilöllisesti.

Omiksi luvuikseen on koottu viestinnälliset toimenpiteet (luku 8) ja tutkimus- ja selvitystarpeita kuvaavat toimenpiteet (luku 9). Viimeisessä luvussa (luku 10) kuvataan tämän toimintaohjelman seurannassa käytettävät indikaattorit ja tunnusluvut. Liitteessä 1. kuvataan tarkemmin toimintaohjelman valmistelua ja liitteessä 2 avataan toimenpiteissä esiintyviä keskeisimpiä käsitteitä.

Toimintaohjelma kattaa vuodet 2023–2025. Siihen on nostettu koordinaatioryhmän valmistelutyössä tärkeimmiksi nousseet toimenpiteet kunkin strategisen tavoitteen edistämiseksi. Toimintaohjelmassa on esitetty pääosin uusia toimenpiteitä ja avauksia. Jo käynnissä olevaa vakiintunutta toimintaa ei esitellä, ellei se ole erikseen perusteltua. Toimenpiteet keskittyvät julkishallinnon mahdollisuuksiin edistää luonnon virkistyskäyttöä Suomessa.

Kunkin toimenpiteen kohdalla on ilmoitettu vastuutaho. Jos toteutuksessa on useampia vastuutahoja, on päätaho tai -tahot mainittu ensin ja kirjaus lihavoitu. Myös muut kuin mainitut tahot ovat mahdollisia toimenpiteiden toteuttajia. Valtionhallinnon strategian toteutusta tarkastellaan erityisesti valtion toimien kautta. Strategia ja sen toimintaohjelma tarjoavat mahdollisuuksia myös muun yhteiskunnan toiminnan kehittämiseen. Esimerkiksi kuntien, hyvinvointialueiden, yritysten ja järjestöjen mahdollisuudet ovat tässä huomattavat. Luonnon virkistyskäyttö toteutuu viime kädessä käytännön tasolla ja kansalaisten arjessa.

Ohjelman toimenpiteitä toteutetaan valtiontalouden kehyspäätösten ja talousarvioiden sallimissa rajoissa. Toimintaohjelman laadinnassa on huomioitu kesäkuussa 2023 julkaistu pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma *Vahva ja välittävä Suomi*. Toimintaohjelman aikajänne ulottuu vuoteen 2025, jolloin tehdään myös strategian väliarviointi. Sen pohjalta valmistellaan vuoteen 2030 ulottuvan strategiakauden loppuosan toimintaohjelma ja mahdollinen tutkimusohjelma.

3 Lähiluonnon saavutettavuus

Suomessa lähiluonto on yhdenvertaisesti ja esteettömästi saavutettavissa. Luonnon virkistyskäytön mahdollisuudet varmistetaan ihmisten koko elämänsä ajan ajalle. Alueiden käytön suunnittelussa turvataan lähivirkistysalueet.

TP1. Viimeistellään suunnitelma valtion retkeilyalueiden täydentämiseksi sekä monikäyttömetsien lähivirkistyskäyttöpotentiaalista. Toimeenpannaan suunnitelmaa. Tuotetaan kokonaistarkastelu kansallispuistojen ja valtion retkeilyalueiden verkoston kehittämisestä.

Aikataulu: Retkeilyaluesuunnitelma valmis 2023 ja toimeenpano 2024–2027. Kokonaistarkastelu 2024–2025.

Vastuutahot: **Metsähallitus**, maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö

TP2. Parannetaan edellytyksiä saavuttaa vilkkaasti käytettyjä luonto-, virkistys- ja kulttuuriperintökohteita julkisilla liikenneyhteyksillä ja muilla kestävillä liikkumiskäytöksillä yhteistyönä eri toimijoiden kesken. Yhteistyössä edistetään joukkoliikenteeseen tukeutuvien liikkumisen palveluiden valikoiman kehittymistä ja matkaketjujen sujuvuutta. Huomioidaan joukkoliikennettä ja kävelyä ja pyöräilyä edistävät avustukset valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman päivityksessä. Huomioidaan luonto- ja virkistysalueiden saavutettavuus kuntien ja kaupunkien kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmissä.

Aikataulu: 2023–

Vastuutahot: **liikenne- ja viestintäministeriö**, Traficom, Metsähallitus, kunnat ja kuntayhtymät

TP3. Parannetaan lähiluonnon tai viheralueiden saavutettavuutta perusopetuksessa kansallisten suunnitteluohjeiden (RT-kortit) mukaisesti siten, että esimerkiksi koulumetsä olisi osa koulun pihaa tai sen välittömässä läheisyydessä. Varhaiskasvatuksen suunnitteluohjetta (RT-kortti) kehitetään siten, että luonto- tai viheralueet olisivat osana piha-alueita tai sen välittömässä läheisyydessä.

Aikataulu: 2024–

Vastuutahot: **Opetushallitus**, opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö, Rakennustietosäätiö, kunnat/opetuksen järjestäjät

TP4. Tuotetaan kansallinen ulkoilutietopalvelu (Luontoon -palvelut) Metsähallituksen Luontopalvelujen, LIPAS-järjestelmän, virkistysalueyhdistysten ja kolmannen sektorin yhteistyönä.

Aikataulu: tuotantokäytössä 2024

Vastuutahot: **Metsähallitus**, ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, LIPAS/Jyväskylän yliopisto, kunnat, virkistysalueyhdistykset, järjestöt

TP5. Laaditaan opas luonnon virkistyskäytön edistämisestä alueidenkäytön suunnittelussa. Oppaassa huomioidaan luonnon virkistyskäytön tavoitteiden rinnalla mm. viherjatkomot (viheralueiden kytkeytyneisyys toisiinsa), luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja ilmastovastuullisuuden tavoitteet sekä vapaiden rantojen saavutettavuus.

Aikataulu: 2024

Vastuutahot: **ympäristöministeriö**

TP6. Tuetaan kuntia lähiluonnon ja virkistysalueiden reittien, rakenteiden ja palvelujen kehittämiseksi sekä luontoliikuntapaikkojen rakentamisessa.

Aikataulu: 2023–

Vastuutahot: **ympäristöministeriö**, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö

TP7. Päivitetään reitteihin ja rakenteisiin liittyvät esteettömyyttä koskevat ohjeistukset menossa olevan Paralympiakomitean *Esteettömät reitit ja rakenteet* -selvityksen suositusten pohjalta. Tavoitteena on parantaa virkistyspalveluiden tarjoajien osaamista ja keinoja lähiluonnon saavutettavuuden ja käytettävyyden kehittämisessä.

Aikataulu: Paralympiakomitean selvitys 2023, jatkotyö 2024–

Vastuutahot: **Paralympiakomitea**, **opetus- ja kulttuuriministeriö**, ympäristöministeriö, Metsähallitus, kunnat, virkistysalueyhdistykset

4 Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Luonnossa liikkuminen ja oleminen otetaan nykyistä vahvemmin osaksi kansanterveyden edistämistä ja hyvinvointierojen kaventamista. Keskeistä on kannustaa luonnon virkistyskäyttöön väestöryhmiä, joilla on haasteita löytää luontoon, erityisesti lapsia, nuoria ja heikommassa asemassa olevia.

TP8. Ohjataan hyvinvointialueiden sote-palveluissa asiakkaita luontoon hyödyntäen kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden tarjoamia mahdollisuuksia luonnossa olemiseen ja liikkumiseen. Hyvinvointialueilla tulee olla koottuna tieto alueen luontoon liittyvistä mahdollisuuksista osana laajempaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluvalikoimaa.

Aikataulu: 2023–

Vastuutahot: **sosiaali- ja terveysministeriö**, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Metsähallitus, kunnat, hyvinvointialueet, järjestöt

TP9. Vahvistetaan luontolähtöisten menetelmien käyttöönottoa kunnissa osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja eriarvoisuuden kaventamiseksi. Tuetaan siihen liittyviä tutkimus- ja kehittämishankkeita Terveyden edistämisen määrärahalta.

Aikataulu: 2024

Vastuutahot: **sosiaali- ja terveysministeriö**, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, kunnat, hyvinvointialueet, järjestöt

TP10. Sisällytetään luonnossa liikkuminen ja oleminen lapsiperheiden liikuntaneuvontaan ja elintapaohjaukseen neuvoloissa.

Aikataulu: 2023–

Vastuutahot: **sosiaali- ja terveysministeriö**, opetus- ja kulttuuriministeriö, Metsähallitus, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, hyvinvointialueet

TP11. Vahvistetaan luontoliikunnan ja sen opetuksen tukimateriaalien esiintuomista valtakunnallisissa Liikkuvat-kokonaisuuden alaohjelmissa: Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu, Liikkuva opiskelu, Liikkuva perhe, Liikkuva aikuinen ja Ikiliikkuja.

Aikataulu: 2023–

Vastuutaho: **opetus- ja kulttuuriministeriö**, Likes/Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Suomen Latu, Ikäinsituutti, Opetushallitus, sosiaali- ja terveysministeriö

TP12. Edistetään kuntien liikkumisohjelmien, hyvinvointisuunnitelmien ja -kertomusten laadintaa siten, että niihin sisältyy luonnon virkistyskäyttö ja eri väestöryhmien tuen tarpeet nykyistä laajemmin. Tunnistetaan laaja-alaisesti kunnan eri toimialojen mahdollisuudet toiminnan ja palveluiden järjestäjinä

Aikataulu: 2023–2025

Vastuutahot: **Kuntaliitto** ja kunnat

TP13. Tuetaan lasten ja nuorten luontotaitoja ja luontoyhteyden kehittymistä varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella. Vahvistetaan paikallisia mahdollisuuksia tukea luonnossa liikkumisen ja selviytymisen kansalaistaitoja informaatiohauksen avulla. Kannustetaan kuntia, opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä lisäämään ulkona oppimista ja ulos sijoitettavia, luonnonläheisiä oppimisympäristöjä varhaiskasvatuksen ja koulujen sekä oppilaitosten käyttöön.

Aikataulu: 2023–2028.

Vastuutahot: **Opetushallitus**, kunnat, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, luontokoulut, järjestöt

TP14. Tuetaan ikäihmisten luonnossa liikkumista ja toimintakyvyn ylläpitämistä. Mahdollistetaan ulkoilu sekä kotihoidossa että palveluasumisessa. Parannetaan asuin- ja arkiympäristöjen esteettömyyttä ja lisätään penkkejä kävelyreittien varrelle. Kehitetään ryhmämuotoista ulkoilun tukea, koulutetaan vapaaehtoisia ja lisätään monialaista yhteistyötä ikäihmisten ulkoilun mahdollistamiseksi.

Aikataulu: 2023–

Vastuutahot: **sosiaali- ja terveysministeriö**, ympäristöministeriö, kunnat ja hyvinvointialueet, opetus- ja kulttuuriministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Ikäinstituutti, järjestöt

5 Luonnon kestävyden vaaliminen virkistyskäytössä

Luontoa kunnioitetaan, sen monimuotoisuudesta ja kantokyvystä huolehditaan virkistyskäytössä.

TP15. Kehitetään alueellisten ja paikallisten toimijoiden käyttöön sopiva kestävyden seurannan menetelmä hyödyntäen aiheesta kertyneet kokemukset sekä olemassaoleva tutkimustieto.

Aikataulu: 2024–2026

Vastuutahot: **Metsähallitus**, virkistysalueyhdistysten, kuntien ja maailmanperintökohteiden edustajat, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus

TP16. Uudistetaan Metsähallituksen rakennuspiirustuskokoelma ja julkaistaan se verkossa. Edistetään näin virkistyskäytön infran rakentamiskäytöksissä kustannustehokkuutta, asiakasturvallisuutta, elinkaariajattelua, vähähiilisyttä, ympäristöystävällisyyttä ja esteettömyyttä.

Aikataulu: 2025–

Vastuutahot: **Metsähallitus**, ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö

TP17. Toteutetaan Visit Finlandin Sustainable Travel Finland (STF) -merkin edellyttämä kehitysohjelma Metsähallituksen keskeisillä matkailupalveluja tarjoavilla kansallispuisto- ja lähiluontokohteilla. Vahvistetaan STF-ohjelmalla kumppaniverkostoja ja parannetaan virkistys- ja matkailupalvelujen kestävyttä sekä vastuullisuutta.

Aikataulu: 2023–2027

Vastuutahot: **Metsähallitus**, Visit Finland

6 Voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö

Luonnon virkistyskäytön tiedollisia ja taloudellisia resursseja sekä virkistyskäyttöön tarkoitettuja alueita ja palveluja tunnistetaan ja vahvistetaan kysyntälähtöisesti. Kehitetään uusia yhteistyötapoja ja -muotoja.

TP18. Ajantasaistetaan ja uudistetaan ulkoilulaki (606/1973) tarpeellisilta osin.

Aikataulu: 2023–2025

Vastuutahot: **ympäristöministeriö**, maa- ja metsätalousministeriö

TP19. Edistetään valtakunnallisesti alan toimijoiden yhteistyötä, vertaisoppimista ja vuorovaikutusta järjestämällä vuosittain luonnon virkistyskäytön toimijoiden tapaaminen.

Aikataulu: 2024–

Vastuutahot: **ympäristöministeriö**, koordinaatioryhmä

TP20. Tuetaan virkistyspalvelujen toimijoiden turvallisuustyötä tuottamalla tukimateriaalia ja työkaluja, tunnistamalla ja jakamalla hyviä käytäntöjä sekä selkeyttämällä eri toimijoiden velvollisuuksia turvallisuuden varmistamiseksi. Huomiota kiinnitetään erityisesti reitteihin ja muihin palveluympäristöihin, digitaalisiin palvelualueisiin ja ohjelmapalveluihin.

Aikataulu: 2023–

Vastuutahot: **Turvallisuus- ja kemikaalivirasto**, Metsähallitus, kunnat, järjestöt ja lajiliitot

TP21. Tuetaan luonnon virkistyskäytön huomioimisessa kasvattajien, opettajien ja kouluttajien työtä varhaiskasvatussuunnitelman, opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden toimeenpanossa ja paikallisten opetussuunnitelmien laadinnassa. Kehitetään opettajakoulutusta, opettajien täydennyskoulutusta, luontokoulujen verkostoja sekä oppi- ja koulutusmateriaalituotantoa koskien luonto-osaamista ja luonnon virkistyskäyttöä.

Aikataulu: 2024–2028

Vastuutahot: **Opetushallitus**, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, korkeakoulut, kustantamot ja muut materiaalien tuottajat

TP22. Huomioidaan ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen kehittämistyössä luonnon virkistyskäyttöä tukeva osaaminen.

Aikataulu: 2024–

Vastuutahot: **Opetushallitus** ja koulutuksen järjestäjät

7 Luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus

Erilaisia luonnon virkistyskäyttömuotoja arvostetaan ja sovitetaan yhteen. Ennakoidaan luonnon virkistyskäyttötapojen muutoksia, myös ilmastonmuutos huomioiden.

TP23. Mahdollistetaan kohdetarjontaa kestäväään motorisoituun maastoliikenteeseen perustuvaan virkistyskäyttöön. Parannetaan viestinnän avulla tietoisuutta sen luvanvaraisuudesta. Huomioidaan toiminnassa myös esteettömyys.

Aikataulu: 2024–2027

Vastuutahot: **Metsähallitus**, kunnat

TP24. Kehitetään vesiretkeilyn ja vapaa-ajankalastuksen edellytyksiä rakentein ja helpottamalla rannoille pääsyä. Huomioidaan vesiretkeily valtion maiden käytön kehittämisen kokonaisuudessa.

Aikataulu: 2023–

Vastuutahot: **Metsähallitus**, kunnat, virkistysalueyhdistykset, järjestöt

TP25. Edistetään ja yhteensovitetään valtion maa- ja vesialueiden luonnonvarasuunnittelussa lähivirkistyskäytön ja luontomatkailun mahdollisuuksia.

Aikataulu: 2023–2025

Vastuutahot: **Metsähallitus**, kunnat

8 Viestintä

Tähän lukuun on koottu viestinnällisiä toimenpiteitä. Viestintä on keskeinen osa strategian toimeenpanoa ja tukee sen tavoitteiden saavuttamista.

TP26. Viestitään luonnon virkistyskäytön terveys- ja hyvinvointihyödyistä ja vaikuttavuudesta tutkittuun tietoon pohjautuen. Kansalaisviestinnän lisäksi kohderyhminä ovat valtion, maakuntien, hyvinvointialueiden ja kuntien päättäjät.

Aikataulu: 2025–

Vastuutahot: ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, tutkimuslaitokset, Metsähallitus, Kuntaliitto, järjestöt

TP27. Viestitään jokaisenoikeuksista/jokamiehen oikeuksista, luonnossa liikkumisen kestävydestä ja vastuullisuudesta eri käyttäjäryhmille. Uudistetaan jokaisenoikeuksia/jokamiehen oikeuksia ja -velvollisuuksia esittelevät ympäristöhallinnon verkkosivut ja viestintämateriaalit.

Aikataulu: 2023–2025

Vastuutahot: **ympäristöministeriö**, maa- ja metsätalousministeriö, Pirkanmaan ELY-keskus, Metsähallitus, virkistysalueyhdistykset, kunnat, järjestöt

TP28. Viestitään luonnon virkistyskäytön palvelujen turvallisuusvaatimuksista ja -velvoitteista säännöllisesti palveluntuottajille. Parannetaan tiedonjakoa palveluverkostoissa ja paikallisten toimijoiden kesken.

Aikataulu: 2023–

Vastuutahot: **Turvallisuus- ja kemikaalivirasto**, Metsähallitus, Traficom, ELY-keskukset

T29. Toteutetaan luonnon virkistyskäyttöön kannustavia kampanjoita ja teemavuosia yhteistyössä valtakunnallisten ulkoilu- ja liikuntajärjestöjen sekä muiden yhteisöjen kanssa.

Aikataulu: 2024–

Vastuutahot: **ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö**, Metsähallitus, Kuntaliitto, maakuntaliitot, kunnat, järjestöt

9 Tutkimus- ja selvitystarpeet

Tähän lukuun on koottu strategiatyön aikana tunnistetut keskeiset tutkimus- ja selvitystarpeet. Näiden osalta on huomioitava, että tutkimuslaitokset eivät ole olleet toimintaohjelman laadinnassa mukana niin, että ne olisivat sitoutuneet toteuttamaan toimenpidekirjauksia tällaisenaan johtuen taloudellisten resurssien rajallisuudesta. Toimenpiteiden ja kansallisen ulkoilun seurantatutkimuksen toteutumiseksi tarvitaan useimmissa tapauksissa tutkimuslaitosten ulkopuolista rahoitusta.

TP30. Kehitetään luonnon virkistyskäytön kysyntätiedon menetelmiä ja parannetaan tiedon kattavuutta, laatua ja menetelmien kustannustehokkuutta.

Aikataulu: 2023–

Vastuutahot: Tutkimuslaitokset, kunnat, virkistysalueyhdistykset, Metsähallitus (valtion maat)

TP31. Analysoidaan luonnon virkistyskäytön tarjonnan ja kysynnän kohtaamista. Kartoitetaan väestötietoihin ja LIPAS-järjestelmään tai soveltuviin paikkatietoihin pohjautuen puutteellisimmat reitti- ja palvelutarjonnan alueet asutuskeskusten ympärillä.

Aikataulu: 2025–

Vastuutahot: tutkimuslaitokset, Metsähallitus, LIPAS/Jyväskylän yliopisto

TP32. Toteutetaan Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI-tutkimus) viiden vuoden välein. Luken osuus inventoinnista toteutetaan osana Luken viranomais- ja asiantuntijapalveluita.

Aikataulu: LVVI4 -tutkimus vuonna 2025–2026 ja LVVI5-tutkimus vuonna 2030–2031.

Vastuutahot: **Luonnonvarakeskus**, maa- ja metsätalousministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö

TP33. Tunnistetaan luonnon virkistyskäytön tuottamat terveyden ja hyvinvoinnin kansanterveydelliset hyödyt, ja selvitetään niiden taloudellisia vaikutuksia.

Aikataulu: 2023–

Vastuutahot: tutkimuslaitokset, ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö

TP34. Laaditaan selvitys luonnon virkistyskäytön edistämiseen käytetystä julkisesta rahoituksesta.

Aikataulu: 2023–2024

Vastuutahot: **ympäristöministeriö**

TP35. Kutsutaan tutkimuslaitokset yhteen laatimaan luonnon virkistyskäyttötutkimuksen tiekarttaa mm. virkistyskäytön muutosten ennakointitarpeet huomioiden.

Aikataulu: 2024–

Vastuutahot: **ympäristöministeriö**, maa- ja metsätalousministeriö, koordinaatioryhmä, tutkimuslaitokset

10 Seuranta

Tässä luvussa on taulukkomuodossa esitetty ne indikaattorit ja tunnusluvut, joiden avulla koordinaatioryhmä seuraa strategian toteutumista. Indikaattoreille on asetettu tavoitteet vuodelle 2025, joka on strategian väliarviointivuosi, ja vuodelle 2030, joka on strategiakauden päättymisvuosi.

Tärkein luonnon virkistyskäytön pitkäaikaseurannan tutkimus on Luonnonvarakeskuksen (entisen Metlan) tekemä Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi LVVI. Taulukon vuosiluvut 2000, 2010, 2020 ovat LVVI:n toteutusvuodet. Tulevaisuudessa tavoitteena on toteuttaa LVVI viiden vuoden välein, jolloin saataisiin seurantataulukkaan luvut vuosille 2025 ja 2030. Vuosiluku 2023 toimii strategian toimintaohjelman nollavuotena.

Taulukossa harmaalla olevat tiedot ovat kehitysvaiheessa olevia indikaattoreita tai tunnuslukuja. Osa seurantamenetelmistä on vielä kehitteillä osana strategian toimeenpanoa, mistä johtuen eräissä seurantaindikaattoreissa tietoa ei ole vielä saatavilla ja taulukossa on tyhjiä kohtia.

Taulukko 1. Toimintaohjelman indikaattorien ja tunnuslukujen seuranta. Merkintä + tarkoittaa määrällistä lisäystä.

TAVOITE	INDIKAATTORI	TUNNUSLUKU	2000	2010	2020	2023	2025	2030	TIETOLÄHDE
Lähiluonnon saavutettavuus		Viheralueiden saavutettavuus kaupunkiseuduilla. Enintään 300 metrin päässä viheralueesta asuvien osuus (%) kaikista alueen asukkaista.							MAL-indikaattori kaupunkialueiden viherrakennearkeistosta. Suomen ympäristökeskus. Viheralueiden koon tarkastelu: vähintään 1,5 / 10 / 25 ha.
	Esteettömien luontoreittien määrä valtion mailla (km)		ei tilastoitu	ei tilastoitu	40 kpl, ei pituustietoja	48,5 km	+	+	Metsähallitus luontopalvelut: Palvelurakenteiden paikkatietojärjestelmä
	Esteettömien virkistyspalvelu kohteiden määrä valtion mailla (kpl / %)		ei tilastoitu	ei tilastoitu	30 kpl	125 kpl = n.5 %	n. 15 %	+	Metsähallitus luontopalvelut: Palvelurakenteiden paikkatietojärjestelmä: esteettömät kohdekokonaisuudet
	Lähivirkistyskertojen määrä vuodessa ikäryhmittäin		15–24v 158,40	15–24v 149,45	15–24v 156,03		määrän kasvu kaikissa ikäluokissa	määrän kasvu kaikissa ikäluokissa	LVVI-tutkimus / Luonnonvarakeskus
	15–24		25–40v 160,30	25–40v 147,16	25–40v 165,29				
	25–44		45–64v 161,9	45–64v 160,35	45–64v 185,41				
	45–64		65–74v 189,30	65–74v 179,33	65–74v 225,60				
	65–74								
	75+				75–80v 208,29				

TAVOITE	INDIKAATTORI	TUNNUSLUKU	2000	2010	2020	2023	2025	2030	TIETOLÄHDE
Terveysten ja hyvinvoinnin edistäminen	Viikoittain ulkoilevien nuorten (15–24 v) osuus, %		ei tilastoitu	72,2 %	76,8 %		+	+	LVVI-tutkimus / Luonnonvarakeskus
	Ulkoilupaikkojen käyttö vähintään kerran viikossa vapaa-ajalla, lasten ja nuorten (11–15 v) osuus, (%)				77% (tiedot vuodelta 2016)	79% (tiedot vuodelta 2022)	+	+	Lasten ja nuorten liikunta-käyttäytyminen Suomessa (LIITU-tutkimus / Jyväskylän yliopisto) Ulkoilupaikkoihin laskettu: aito luonto ja metsät, ylläpidetyt ulkoilualueet ja -reitit, kevyenliikenteen väylät
	Viikoittain ulkoilevien ikäihmisten (65+) osuus, %		ei tilastoitu	65–74v: 72,5 %	65–80v: 79,9 %		+	+	LVVI-tutkimus / Luonnonvarakeskus
Luonnon kestävyden vaaliminen virkistyskäytössä	Luonnon virkistyskäytön kestävyden indikaattori								Seurantamenetelmä kehitetään osana strategian toimeenpanoa (TP15)
	Kestävän matkailun STF-merkin saaneiden luontokohteiden ja luontopalveluyritysten määrä		ei tilastoitu	ei tilastoitu	ei tilastoitu	49	+	+	Visit Finland; https://www.visitfinland.fi/suomen-matkailudata/sustainable-travel-finland-tilastot Toimialaluokat: Guided tours, National parks ja Tours & activities.

TAVOITE	INDIKAATTORI	TUNNUSLUKU	2000	2010	2020	2023	2025	2030	TIETOLÄHDE
Voimavarojen tunnistaminen ja yhteistyö	Virkistyskäytön infraan ja palveluihin vuosittain käytetty julkinen rahoitus, €								Selvitys aiheesta valmistuu vuonna 2024 (TP34).
		Kävijöiden rahankäytön paikallistalousvaikutus Metsähallituksen luontokohteissa: – kokonaistulovaikutus – työllisyysvaikutus	ei tilastoitu	ei tilastoitu					Metsähallitus Luontopalvelut
					371 M€				
					2992htv				
		Prosenttiosuus TEA-viisariin raportoineista kunnista, joiden liikuntasuunnitelmissa/ liikkumishjelmissä on esitetty toimia luontoliikunnan edistämiseksi				65% (tiedot vuodelta 2022)	+	+	Liikunnan TEA-viisari / Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (täydentyy kahden vuoden välein)
Luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus		Kesäretkeilyreitit (km) Talviretkeilyreitit (ml ladut) (km) Vesiretkeilyreitit (km) Maastoliikennereitit (km)				17 590 16 790 5 455 18 753			Metsähallitus luontopalvelut; palvelurakenteiden paikkatietojärjestelmä, LIPAS -tietokanta/ Jyväskylän yliopisto
		Opastusrakennelmat (kpl) Autio- ja varaustuvat (kpl) Taukopaikkarakennelmat (kpl) Veneilyrakennelmat (kpl)				4 470 486 3 753 1 488			

Liitteet

Liite 1. Näin toimintaohjelma valmisteltiin

Ympäristöministeriö asetti heinäkuussa 2022 laajapohjaisen koordinaatioryhmän kaudelle 1.6.2022–31.12.2025. Sen tehtävänä oli valmistella kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian 2030 toimeenpanosuunnitelma ja koordinoida strategian toteutumista sekä sen seuranta. Koordinaatioryhmälle asetettiin myös sihteeri, jonka tehtävänä oli tukea ja fasilitoida koordinaatioryhmän työtä.

Koordinaatioryhmän on määrä myös seurata toimintaympäristön muutoksia (mm. lainsäädännön, päätöksenteon, resurssien ja rahoituksen kehittymistä) sekä tuottaa tietoa ja esityksiä luonnon virkistyskäyttöön liittyvään yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Ohjelmatyön teemoista keskusteltiin työpajassa ja verkkotapahtumassa

Virkistyskäyttöstrategian toimintaohjelman valmistelun tueksi järjestettiin keskeisille sidosryhmille suunnattu työpaja 31.3.2023 Helsingissä. Lisäksi järjestettiin erilliskonsultaatit Metsähallituksen, kuntakentän (Hamina, Kontiolahti, Lahti, Pori) sekä Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) asiantuntijoiden kanssa.

Ympäristöministeriö järjesti Valve Branding Oy:n tuella kaikille virkistyskäytön kehittämisestä kiinnostuneille avoimen verkkotapahtuman 15.5.2023. Osallistujia oli lähes 200. Tapahtumassa kerrottiin valmistelutyön etenemisestä. Näkemyksiään toimeenpanossa huomioitavista asioista esittivät muun muassa vanhusasiavaltuutettu, mielen-terveyden, nuorten ja monikulttuurisuuden asiantuntijat.

Toimintaohjelman valmistelun vuorovaikutustilaisuuksia tuki Fountain Park Oy.

Koordinaatioryhmän kokoonpano:

Puheenjohtaja:

Miliza Malmelin, erityisasiantuntija, ympäristöministeriö

Varapuheenjohtaja:

Ville Schildt, neuvotteleva virkamies, maa- ja metsätalousministeriö

Jäsenet:

Mikko Helasvuo, rakennusneuvos, opetus- ja kulttuuriministeriö

Mari Miettinen, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö

Ida Honkanen / Sini Markoff, asiantuntija, työ- ja elinkeinoministeriö

Katju Holkeri, finanssineuvos, valtiovarainministeriö

Matti Nieminen, erityisasiantuntija, ympäristöministeriö

Sakari Kokkonen, johtava asiantuntija, Metsähallitus luontopalvelut

Helena Suomela, kestävyyskasvatuksen asiantuntija, Opetushallitus

(30.11.2022–31.7.2023)

Mari Ahonen-Walker, erityisasiantuntija, Kuntaliitto (30.11.2022–31.8.2023)

Varajäsenet:

Auli Sihvola, erityisasiantuntija, maa- ja metsätalousministeriö

Tiina Kivisaari, johtaja, opetus- ja kulttuuriministeriö

Sanna Kyyrä, johtava asiantuntija, työ- ja elinkeinoministeriö

Armi Liinamaa, budjettineuvos, valtiovarainministeriö

Erkki Ollila, erikoissuunnittelija, Metsähallitus luontopalvelut

Roope Rissanen, yliarkkitehti, Opetushallitus (30.11.2022–)

Tommi Maasilta, ympäristöpäällikkö, Kuntaliitto (30.11.2022–)

Pysyvä asiantuntija:

Marjo Neuvonen, tutkija, Luonnonvarakeskus

Sihteerinä toimi erityisasiantuntija Matti Nieminen ympäristöministeriöstä.

Sihteeristö

Ville Schildt, neuvotteleva virkamies, maa- ja metsätalousministeriö

Miliza Malmelin, erityisasiantuntija, ympäristöministeriö

Matti Nieminen, erityisasiantuntija, ympäristöministeriö

Sakari Kokkonen, johtava asiantuntija, Metsähallitus luontopalvelut

Sihteeristön työtä tuki kesän 2023 aikana ympäristöministeriön korkeakouluharjoittelija

Seriina Posio.

Liite 2. Keskeisimmät käsitteet

Koulumetsä

Koulumetsä on koulua tai päiväkotia lähellä oleva pysyvä metsäluontokohde, joka sopii lasten ja nuorten opetuksen, kasvatuksen ja virkistyksen tarpeisiin. (Suomen luonnonsuojeluliitto, 2023)

LIPAS

Valtakunnallinen paikkatietokanta liikuntapaikoista, ulkoilureiteistä ja virkistysalueista. LIPAS -tietokantaan kerätään tiedot Suomen julkisista, erityisesti kuntien omistamista liikuntapaikoista. Tietojen keruuseen ovat osallistuneet Suomen kunnat, Jyväskylän yliopisto, virkistysalueyhdistykset, Metsähallitus, SYKE ja useat liikunnan lajiliitot. (Jyväskylän yliopisto, 2023)

Luonnon virkistyskäyttö

Vapaa-aikana virkistäytymistarkoituksessa tapahtuvaa liikkumista ja oleskelua luonnonympäristössä. Luonnon virkistyskäytön käsitettä käytetään, kun painotetaan luonnonvarojen kuten metsien ja vesistöjen käyttöä tai maankäyttöä, toisin sanoen alueiden käyttämistä virkistykseen. (Valtioneuvosto, 2022)

Luonnonvarasuunnittelu

Luonnonvarasuunnitelmat ovat valtion maa- ja vesialueilla yhdessä Metsähallituksen, sidosryhmien ja kumppanien kanssa laadittuja toimintaohjelmia, joissa linjataan valtion omistamien maa- ja vesialueiden pitkän aikavälin käyttöä ja yhteen sovitetaan eri käyttömuotojen tarpeita. (Metsähallitus 2023a)

Luontoliikunta

Luontoliikuntaa on kaikki omilla lihaksilla aikaansaatu fyysinen aktiivisuus, joka tapahtuu osittain rakennetussa tai aidossa luontoympäristössä. Vähän tai ei lainkaan muokatussa ympäristössä tapahtuva luontoliikunta rinnastetaan ulkoiluun, mutta luontoliikunnalle on ominaista tietty tavoitteellisuus. Motivaation lähteenä voi olla fyysisen kunnon kohentaminen, lajitaitojen harjoittelu tai terveydentilan tavoitteellinen parantaminen. (Telema, 1992; Kokkonen, 2019)

Luontoliikuntapaikka

Luontoliikkumista palveleva ulkoilureitti, vesiliikuntapaikka, virkistysalue tai muu rakennelma (esimerkiksi pyöräilyreitti, hiihtolatu, kuntoportaat, ulkoilureittejä palvelevat rakennelmat, frisbeegolfradat, pulkkamäet ym.). (OKM, 2023)

Luontolähtöiset menetelmät

Luonto- ja eläinavusteisia menetelmiä hyödynnetään sosiaali- ja terveyspalveluissa. Suomessa käytettyjä menetelmiä ovat esimerkiksi ratsastusterapia, puutarhaterapia, palvelutalojen terapeuttiset pihat sekä koirien käyttö kuntoutuksessa ja kasvatuksessa. Luontolähtöistä toimintaa voidaan toteuttaa erilaisten ammattilaisten, kuten sote-ammattilaisten ja luontoyrittäjien yhteistyönä, ja toiminta voi olla pysyvää yhteistyötä, hanke tai ostopalvelu. (THL 2023; Yli-Viikari ym. 2022)

Luontoyhteys

Luontoyhteydentunne ymmärretään yksilön tunteena tai kokemuksena yhteydestä luontoon. Siinä missä luontosuhteeseen kuuluu fyysinen yhteytemme luontoon (ruumiin-toimintomme jne.), sijoittuu luontoyhteydentunne luontosuhteen kognitiiviseen ja emotionaaliseen ulottuvuuteen. Luontoyhteydentunne voi täten olla yksilöllä lähes olematon tai hyvin heikko riippuen muun muassa lapsuuden tai koko elämän aikaisista kokemuksista muun luonnon kanssa. (Soininmaa ym. 2021; Salminen 2018).

Luontotaidot

Luontoon ja eränkäyntiin liittyvät taidot, tiedot ja osaaminen.

Lähiluonto

Lähiluonnolla viitataan luontoon ja viherympäristöön erityisesti kaupunkilaisten elinympäristöissä, ja se voi olla mittakaavaltaan ja laadultaan vaihtelevaa. Lähiluontokohteeksi määritellään usein viheralue, joka on enintään 300 metrin päässä asutuksesta. Virkistykseen sopivan alueen (lähiluontokohteen) minimikooksi on esitetty 1,5 ha, mutta myös tätä pienemmät luontoalueet voivat olla etenkin kaupunkiympäristössä tärkeitä varsinkin, jos ne kytkeytyvät ulkoilureitteihin tai reittien kautta muihin alueisiin. (Viinikka ym. 2022; Söderman & Saarela 2011; WHO 2017; Malinen ym. 2020)

Monikäyttömetsä

Valtion omistamat Metsähallituksen metsätalouskäytössä olevat alueet ovat monikäyttömetsiä. Metsien monikäyttö tarkoittaa, että puuntuotannon ohella metsissä virkistäydään, metsästetään, poimitaan marjoja ja harjoitetaan elinkeinotoimintaa esimerkiksi poronhoidon ja matkailupalvelujen parissa. (Metsähallitus, 2023d)

Motorisoitu maastoliikenne

Maastoliikenteellä tarkoitetaan moottorikäyttöisten ajoneuvojen liikennettä maastossa. Maastoa ovat ne maa-alueet, jotka eivät ole moottoriajoneuvoille tarkoitettuja teitä tai virallisia moottorikelkkareittejä. Maastoliikenteeseen tarvitaan aina maanomistajan lupa. (Eräluvut, 2023)

Retkeilyalue

Retkeilyalueet ovat monipuolisia, retkeilyyn ja muuhun luonnon virkistyskäyttöön tarkoitettuja kohteita, joissa on merkittäviä kävely- ja hiihtoreittejä, luontopolkuja, telttailualueita ja laavuja. Suomessa on viisi ulkoilulailla perustettua valtion retkeilyaluetta: Evon, Ison-Syötteen, Kylmäluoman, Oulujärven ja Ruunaan retkeilyalueet, ja ne ovat Metsähallituksen hallinnassa. (Metsähallitus 2023b)

RT-kortit

RT-kortisto on rakennusalan tietopalvelu, joka kokoaa yhteen rakennusalaan ohjaavat lait, ohjeet, määräykset, yleiset laatuvaatimukset (RYL) ja tuotetiedot. RT-kortistoja päivitetään säännöllisesti alan toimijoiden yhteistyönä. (Rakennustieto 2023)

STF -merkintä

Visit Finland myöntää Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelman läpikäyneille, kriteerit täyttävälle matkailuyrityksille ja -alueille kestävästä toiminnasta viestivän Sustainable Travel Finland -merkin. (Visit Finland, 2023)

TEAvisari

TEAvisari on kunnan toimintaa kuntalaisten terveyden edistämiseksi kuvaava verkkopalvelu. Palvelu tukee kuntien, koulujen ja alueellisten toimijoiden terveydenedistämistoiminnan suunnittelua ja johtamista. (THL, 2023)

Ulkoilu

Ulkoilulla ymmärretään ensi sijassa lihasvoimin kuten jalan, hiihtäen, pyöräillen, soutaen tai näihin verrattavalla tavalla vapaa-aikana tapahtuvaa liikkumista sekä oleskelua, yleistä luonnonharrastusta sekä muuta näihin verrattavaa harrastustoimintaa ulkoilmassa. (Valtioneuvosto, 2022)

Viheralue

Julkinen tai yksityinen, osittain tai kokonaan kasvipeitteinen alue, jossa maaperä on osin tai kokonaan päällystämätöntä pintaa, kuten puisto, metsä, ranta, golfkenttä, liikenneviheralue tai piha-alue. (Suomen ympäristökeskus, 2013)

Virkistysalue

Yleiseen virkistyskäyttöön varattu alue, yleensä kunnan tai valtion omistama. Virkistysalueita ovat esimerkiksi puistot, urheilu- ja leikkipaikat sekä uimaranta-alueet taajamissa ja laajat ulkoilualueet taajamien ulkopuolella. (Ympäristösanasto 1998)

Virkistysalueyhdistys

Suomessa toimii 8 maakunnallista virkistysaluetoimintaan keskittyvää yhdistystä, joiden tarkoituksena on turvata ja kehittää toimialueensa jokamiesoikeudellista virkistys- ja retkeilymahdollisuuksia sekä vaalia maakunnan luonnon ja maiseman omaleimaisuutta. Virkistyskäytön edistämisen toteuttamiseksi nämä yhdistykset ostavat tai vuokraavat alueita tai hankkivat niihin käyttöoikeuksia sekä huolehtivat niiden hoidosta ja rakentamisesta. (Suomen virkistysalueyhdistykset, 2023, virkistys.info)

Virkistyspalvelun tarjoaja/toimija

Virkistyspalvelun tarjoajia ja toimijoita voivat olla esimerkiksi Metsähallitus, kunnat, virkistysalueyhdistykset, järjestöt, lajiliitot ja muut yhdistykset. Virkistyspalveluja ovat mm. kohdealueet, siellä oleva infrastruktuuri (ulkoilureitit ja palvelurakenteet kuten laavut, käymälät, laiturit, lintutornit jne.) sekä erilaiset palvelutuotteet (vuokraus, opastus, ym.)

Lähteet:

Gummerus-Rautiainen, P., Alanen, A., Eisto, K., Ilmonen, J., Keskinen, H. L., Krüger, H., ... & Siitonen, J. (2021). Helmi-elinympäristöohjelma 2021–2030: Valtioneuvoston periaatepäätös.

Eräluvut. (26.6.2023). Maastoliikenne. Metsähallitus. <https://www.eraluvat.fi/maastoliikenne.html>

Jyväskylän yliopisto. (28.9.2023). LIPAS -järjestelmän verkkosivut. <https://www.lipas.fi>

Kokkonen, J. (2019). Ulkoilu ja luontoliikunta – monen ministeriön tontilla. Liikuntatieteellinen Seura ry.

Malinen, H., Finel, N., Tiitu, M., Vierikko, K., Tuhkanen, E. M., Sinkkonen, A., ... & Lahti, E. (2020). Elämänmittainen lähivihreäpolku – Tietopaketti lähiluonnon hyvinvointivaikutuksista. Ympäristöministeriö.

Metsähallitus. (16.6.2023a). Luonnonvarasuunnitelmat ohjaavat toimintaamme. Saatavilla: <https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/alueiden-kayton-suunnittelu/luonnonvarasuunnittelu/>

Metsähallitus. (26.6.2023b). Valtion retkeilyalueet Natura 2000 -alueina. Saatavilla: <https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/suojelualueet/valtior-etkeilyalueet-natura-alueina/>

Metsähallitus. (26.6.2023c). Luonnonvarasuunnitelmat ohjaavat toimintaamme. Saatavilla: <https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/alueiden-kayton-suunnittelu/luonnonvarasuunnittelu/>

Metsähallitus. (31.7.2023d). Monikäyttömetsät on uudistuva luonnonvara, josta pidämme huolta. Saatavilla: <https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/monikayttometsat/>

OKM. (31.7.2023). Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luonnon virkistyskäyttöön tarkoitetun liikuntapaikkarakentamisen perustamishankkeiden investointiavustukset. Saatavilla: <https://okm.fi/-/luonnon-virkistyskayttoon-tarkoitettun-liikuntapaikkarakentamisen-perustamishankkeiden-investointiavustukset>

Puhakka, R. (2014). Erilaisia näkökulmia luontosuhteeseen. Alue ja Ympäristö, 43(1), 112–113.

Rakennustieto. (16.6.2023). RT-kortisto – monipuolisin tietopalvelu rakentamisen tueksi. <https://www.rakennustieto.fi/palvelut/tietoa-rakentamiseen/kortistot/rt-kortisto>

Salminen, P. (2018). Mitä tutkitaan, kun tutkitaan luontosuhdetta?: Käsitteellisen kehityksen rakentaminen ja systemoitu kirjallisuuskatsaus. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto, bio- ja ympäristötieteellinen tiedekunta.

Sievänen, T., Eskelinen, P., Lehtoranta, V., Nummelin, T., Pellikka, J., Pouta, E. & Tyrväinen, L. 2017. Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun tilastoinnin kehittäminen. Liite 1. Virkistyskäytön ja luontomatkailun käsitteet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 84/2017. Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-494-8>

Soinnunmaa, P. T., Willamo, R., Helenius, L., Holmström, A. C., Kaikko, A. K. M., & Nuotiomäki, A. (2021). Voiko luonnosta tulla pois? Mikä on se luonto, johon olemme suhteessa?. In Ihminen osana elonkirjoa: Luontosuhteet, luontokäsitykset ja sivistys kestävyyskriisin aikakaudella (pp. 65–79). Sitra.

Suomen luonnonsuojeluliitto. (26.6.2023). Koulumetsät. <https://www.sll.fi/mita-me-teemme/kestava-elamantapa/askelia-eteenpain/koulumetsat/>

Suomen virkistysalueyhdistykset. (26.9.2023). virkistys.info

Suomen ympäristökeskus. (2013). ViherKARA-verkosto. Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 39/201.

Söderman T. & Saarela S.-R. (toim.) (2011). Kestävät kaupunkiseudut - kriteereitä ja mittareita suunnittelun työvälineiksi. Suomen ympäristö 25/2011. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/37038>

Telema, R. (1992). Luontoliikunnan motivaatio: Luonto liikunnan harrastajan havainto-, elämys- ja kokemusmaailmana. Teoksessa Lyytinen, T. & Vuolle, P. (toim.) Ihminen – Luonto – Liikunta. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 81. Jyväskylä: Kopi-Jyvä, 61–75.

THL. (6.9.2023). TEAviisari. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tietoa-palvelusta>

THL. (26.6.2023). Luonto ja osallisuus. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asetetussa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/uudista-asiakastyota-luovasti-ja-leikkisasti/luonto-ja-osallisuus>

Valtioneuvosto. (2022). Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030. Valtioneuvoston periaatepäätös. Ympäristöministeriö. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:3. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164145/VN_2022_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Viinikka A., Tiitu M., Heikinheimo V., Turunen, A., Lehtimäki J., Vierikko K., Nyberg E., Pasanen T., Halonen J. I. (2022). Laadukkaiden viheralueiden saavutettavuus kaupungeissa vaihtelee – ulkoilu viheralueella yhteydessä terveyteen. Tutkimuksesta tiiviisti 53/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-978-8>

Visit Finland. (20.6.2023). Kestävän matkailun puolesta. Sustainable Travel Finland. Liiketoiminnan kehittäminen. <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinen-matkailu/sustainable-travel-finland>

WHO (2017). Urban green spaces: a brief for action, World Health Organization Regional Office for Europe, Kööpenhamina. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/344116>

Yli-Viikari, A., Mäkinen, S., Porthen, A., Pohjola-Stenroos, S., Rutanen, J., & Kattilakoski, M. (2022). Aloite luontolähtöisten menetelmien valtakunnallisesta käyttöönottamisesta.

Ympäristösanasto, TSK 27 (1998). Sanastokeskus TSK ry.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

ISBN: 978-952-361-969-2 PDF

ISSN: 2490-1024 PDF